

Dramaturgii în anul XXX

I. D. SÎRBU

La cumpăna apelor: mirabila sămînță

De multe ori — mai ales cînd ne apropiem de amurgul autumnal al vieții — constatăm cu uimire ce ciudată și capricioasă selecție operează memoria în conștiința noastră. Poate că cel care a definit cultura — sau înțelepciunea — prin „ceea ce rămîne după ce s-a uitat totul”, era un biet bătrîn care se autoamăgea. Poate. Rămîne însă de necontestat faptul că în această subconștientă filtrare și inventariere a amintirilor, memoria nu reține decît ceea ce este absolut esențial. În oglinda tulbure a bilanțurilor, apar clare și obsesiv-insistente doar acele întîmplări care — chiar dacă la vremea lor au constituit simple fapte diverse ale biografiei noastre — astăzi, după trecerea citorva decenii, s-au încărcat de semnificație istorică și de simbol moral.

Nu mai țin minte precis — mi se pare că întîmplarea pe care vreau să v-o relatez a început în anul 1936. Tatăl meu, cîntărin-du-și bugetul său de miner, a hotărît să mă scoată din liceu și să mă angajeze ucenic la Atelierele centrale — Petroșani. Aveam cinci clase terminate, dacă învățam o meserie bună (strungar sau frezor) puteam, zicea el, să ajung maistru. Aveam și o soră care începuse liceul, nu putea face față la două taxe școlare.

Eram copil, m-am bucurat. La început, a mers mai greu, pedagogia meșterilor de atunci nu era din cele mai blînde. Dar începusem să mă obișnuiesc și cei doi maiștri bătrîni pe care îi aveam șefi de atelier, baci-Romșan și baci-Török, începură să-mi dea semne de atenție și chiar de simpatie.

Directorul acestui mare atelier — pe atunci cel mai mare atelier de utilaj minier din țară — era un inginer, pe nume Georgescu-Gorjan. (Mult mai tîrziu, student fiind, am aflat că acest foarte sever director, al meu, era, în fond, un sentimental om de cultură. A părăsit ingineria, a fondat o editură... în afîrșit, numele său, astăzi, e reținut pentru eu totul alte motive, decît cele pur tehnice sau organizatorice).

Din ordinul lui, într-o zi, am fost adunați toți ucenicii (vreo 15 cîți eram). Ni s-au pus în mînă ciocane, dălți și perii de

sîrmă și am fost instalați sub un șopron deschis, lîngă turnătoria de fontă. Acolo ne așteptau niște prisme trapezoidale, ieșite proaspăt din tipare. Noi trebuia, cu dalta, să le curățăm de cuiile de fixare (a nisipului, în care se toarnă fonta) și apoi, cu periile, „să le facem lună”. Era primăvară, aveam 15 sau 16 ani, munca asta ni se părea îngrozitoare. „Să nu rămînă nici un fir de nisip” urlau cafele care le preluau. Plăcile acestea trebuiau arămite; dacă nu erau perfect lustruite, nu se lipea arama de ele. Noi frecam din răsputeri, polizam marginile pentru sudură, frecam cite 12 ore pe zi. Și duminicile. Periile se uzau repede, dom-

nul Lampe, magazineorul, ne înjura și ne bătea. Și prismețe nu se terminau, din contră, deveneau din ce în ce mai mari. Directorul venea zilnic, controla cu lupa fiecare suprafață. (Nimeni nu știa — sau n-avea voie — să ne spună ce rost au aceste tabie de fontă groasă). Noi frecam, maiștrii urlau, nu trecea o zi să nu mîncăm bătaie. Toate uegetele ne erau zdrelite, ne uitam unii la alții cu ură și disperare. Slăbisem ca un ogar, noaptea visam trapeze pline de praf negru, viața îmi devenise un iad.

În sfîrșit, n-are rost să vă povestesc prea multe amănunte despre vara aceea cumplită. Mi-au trebuit mulți, foarte mulți ani ca să pot uita deznădejdea și spaima cu care prameam de la turnătorie acei monștri ai copilăriei mele.

Într-o zi, am trîntit peria și, așa cum eram, murdar și în zdrențe, m-am dus glonț la fostul meu director de liceu (Prof. Dr. Enea Giurchescu, tatăl regizorului Lucian Giurchescu). Nu știu ce i-am spus — cred că am plîns, cred că l-am amenințat că mă arunc în Jiu dacă nu mă reprimеște la școală.

Eram elev bun, mă știa. M-a reprimiț, mi-a dat o bursă. Acasă, din cauza miniei tatălui meu, n-aveam ce căuta. Am rămas la internat și am continuat, după un an de întrerupere, liceul.

Asta, cum vă spuneam, s-a întîmplat cu cîțiva ani înainte de război. A trecut vremea, am uitat atelierul. (E adevărat, mult timp după aceea nu puteam să văd o perie de sîrmă: un fior idiosincrazic mă făcea să mă doară nervii: simpla evocare vizuală a acestui instrument care, pentru mine, alături de ideea de trapez, constituie sinonimul sisific al unui chin nesfîrșit și absurd, mă făcea să tremur și să blestem.)

În 1965, tot într-o primăvară, fiind secretar literar al teatrului Național din Craiova, a trebuit să însoțesc, ca ghid și interpret, un grup de colegi (actori, regizori, secretari literari) din R.D.G. I-am dus și la Tirgu-Jiu, voiau să vadă monumentele lui Brîncuși.

Îmi făcea plăcere acest drum. Colegii mei germani erau veseli, voiau să afle și să știe totul despre viața și opera marelui nostru sculptor. Eram pregătit teoretic, la Craiova am ținut cîteva conferințe publice despre semnificația operei sale. Dar — din decență sau prudență — nu le-am mărturisit că, spre rușinea mea, deși orașul Tirgu-Jiu e în drumul meu spre casa părintească, n-am coborît niciodată să văd de aproape acele monumente despre care știam să vorbesc atît de competent și de convingător (măcar că le cunoșteam doar din albume sau diapozitive).

Era frumos și liniște în parcul de lingă Jiu. Am stat mult în jurul acelei anese a tăcerii. Un fior de taină și vrajă ne încerca, ne copleșea. La „poarta sărutului” a fost mai ușor: simbolurile ei păreau mai explicite atît pentru mine cît și pentru musafirii noștri...

Am vizitat apoi biserica din centru, am luat masa și abia spre seară, însoțiți de astădată de gazdele noastre din acest oraș, am pornit-o încet spre ultimul monument. Am trecut linia ferată, discutam ceva cu secretara literară din Rostock, aproape că uitasem de scopul ultim al acestei excursii.

Deodată, în lumina calmă a înserării, am zărit... Coloana infinită. Ceva ca o spaimă, ca o mină înfiptă în gitlej, m-a obligat să tac. Tremuram. Coloana se înălța în cîntarea ei, spre cerul curat. Din adîncimile amintirilor mele pierdute, urca un țipăt; o pre-simțire și un țipăt.

Și abia cînd mi-am lipit palmele de obrazul rece al coloanei, am aflat, am știut în sfîrșit la ce și pentru cine a folosit chinul acelor luni în care — ignorant și nenorocit — am lucrat la șlefuirea acestei minuni.

Întîmplarea aceasta nu are nevoie de comentarii. Așa cum nu are nici o importanță faptul că a doua zi am cumpărat o perie de sîrmă și, de astă dată — în loc să simț în asprimea ei, asprimea unor dureroase apercipții — mi s-a părut blîndă și înduioșătoare. „Dacă mi s-ar fi explicat atunci — îmi ziceam — dacă aș fi știut ce vor deveni acele plăci de fontă, poate că viața mea...”

